

Utopia tur/retur

Af Per Olsen, lektor, mag.art.

Slår man op i forskellige moderne leksika under stikordene »utopi« og »utopisk«, får man fat i nogle af disse synonymmer: blændværk, drømmeri, eskapisme, fantastisk, umulig, urealistisk o.lgn. Det skulle altså være omsonst at beskæftige sig med individuelle, sociale eller politiske projekter med den hensigt at ændre på tingenes tilstand. Nogle beder os dog, om at undersøge årsagerne, således Herbert Marcuse, der et sted skriver, at begrebet utopi »anvendes om projekter for forandring af samfundet, der anses for at være umulige«. Og i forlængelse heraf spørger han. »Umulige af hvilke grunde?« Ligeledes bemærker Bert Brecht: »Skulle De anse dette for utopisk, så beder jeg Dem tænke over, hvorfor det er utopisk«.

Definitioner

En litterær utopi er en beskrivelse af et sted, der ikke findes, et *Intetsteds*. Men det græske ord rummer en sproglig dobbelthed, et ordspil mellem *eu-topos* og *ou-topos*. Det første ord betyder *Det gode sted*, hvilket vil sige, at der er tale om beskrivelse af en idealstat. Den utopiske tekst rummer følgelig beskrivelse af et eller flere opdigtede samfund. Det sidste ord betyder *Intetsteds*, hvilket vil sige, at der er tale om en ukontrolleret fantasi eller drømmeprojektion, uanset dens muligheder for realisering. *Det gode sted* betyder, at utopien beskriver et idealsamfund, og at dets eksistens og normer er kritisk og satirisk rettet mod en faktisk, social virkelighed. En litterær utopi er altså 1) en bestemt type satire, hvori der forekommer en ud-

førlig beskrivelse af et eller flere opdigtede samfund, og 2) en tekst med en bestemt tendens: nemlig en kritik af et eller flere faktiske samfund ud fra beskrivelsen af et eller flere fiktive samfund. En utopi kan således være et eksempel til efterfølgelse eller et eksempel til skræk og advarsel. Er den det sidste, taler man om en anti-utopi eller dystopi (*Det dårlige sted*).

Håbets princip

Anskuet idéhistorisk eller sociologisk rummer den utopiske tradition en direkte og indirekte kritik af det eksisterende samfund. Utopien formidler overvejelser over grundlæggende konflikter i samtiden og inviterer læseren og tilhøreren ind i en *proces*, hvor forestillingerne om en alternativ virkelighed i sig selv er igangsættende og åbnende.

Den klassiske utopi indeholder tre momenter: *dagdrømmen*, *idealiseringen* og *alternativet*. Dagdrømmen er det enkelte menneskes drøm om privat lykke og om at være stærkere end andre. I idealiseringen indgår værdinormer; man skelner godt fra dårligt, og man begynder at rette sine frustrationer mod det system, man lever under. Alternativet er den udviklede utopi: man forestiller sig hvor godt samfundet *kunne* være. Den tyske filosof Ernst Bloch leverer i *Das Prinzip Hoffnung* (1938-59) en systematisk gennemgang af utopierne som behov, som dagdrøm og fantasi, i historien og i naturen. Bloch taler om en »konkret« utopi – præcise analyser af undertrykkelsesformer og forhåbninger om befrielse fra dem: »en enhed af drøm og proceskundskab«. Håbet opstår når mennesket lærer at

opfatte virkeligheden som en åben proces og ikke som noget afsluttet. Eller med PHs ord: »Fremtiden kommer af sig selv, men fremskridtet skal man arbejde for«.

Opløsning af fremskridtstro

De litterære utopier skrives ofte i tider med politiske omvæltninger. Platon skriver *Staten* mens det atheniensiske demokrati er ved at gå i opløsning. Thomas Mores *Utopia* publiceres mens de engelske småbønder drives bort fra fællesdyrkningen i begyndelsen af 1500-tallet. Den utopiske socialisme i 1800-tallet er en reaktion på industrialismen og kapitalismen, og de mange dystopiske skildringer i perioden 1900-45 er skræmmebilleder af totalitære, antidemokratiske politiske systemer.

Set fra en anden vinkel handler mange vestlige utopier om myten om himlen på jorden: *fremskridtstroen*, således f. eks. Francis Bacons *Det ny Atlantis* og Tommaso Campanellas *Solstaten*. Fra renæssancen til o. 1800 handler de om den overskuelige tilværelse, lykken, og den kloge, sociale orden. En væsentlig utopi var den rationelt organiserede by. Men industrialismens ophobning af mennesker og maskiner berøvede byen dens visionære kraft, og sidst i 1800-tallet flytter utopien på landet i jagten efter harmoni og enkelhed, og udtrykker derved en fundamental civilisationskritik.

Måske kan de utopiske rum gennem tiderne sammenfattes således. Bystaten i den græske oldtid, klosterkommunismen i middelalderen, de fjerne, eksotiske øer i renæssancen, Amerika, landlivet, sjælen og fantasi-

en i 1800-tallet, fremmede kloder og planeter i det 20. århundredes start, og realpolitikken efter 1968.

Genren

Den litterære utopi overlapper andre genrer. I den ene ende grænser den op mod den fantastiske og eventyrlige litteratur, (Lewis Carrols *Alice i eventyrland*), satiren, dyrefablen (Orwells *Sammerat Napoleon*), rejseromanen (Swifts *Gullivers rejser*). Og i den anden tangerer den (rationelt-didaktisk) statsromanen og fyrstespejlet (Mores *Utopia* og Huxleys *Fagre nye verden*). Og i deres brug af fremmede verdener og fascination af (eller afsky for) den nyeste teknologi kan utopierne overappe science fictionlitteraturen. Ser man snævert genremæssigt på den utopiske roman, kan man forvente de fem følgende træk opfyldt:

- 1 *Reference fra en opdigtet til en faktisk virkelighed,*
 - a) som kan være en ramme (rejsebeskrivelse)
 - b) som kan være direkte (mange sammenligninger)
 - c) eller som kan være indirekte (alternativsamfundet)
- 2 *Det eventyrlige,* som etableres i og med selve ideal-landets placering
- 3 *Statsbeskrivelsen,* som mere eller mindre systematisk skal belyse politiske, økonomiske, sociale og personlige forhold i det opdigtede samfundssystem
- 4 *Kritik og satire,* som rettes mod det faktiske samfund

- 5 *Personerne,* som ofte er »flade« figurer, dvs. talerør for ideer og holdninger, og ikke levende, »runde« mennesker af kød og blod

De klassiske utopier

Jeg vil nu se lidt nærmere på nogle af disse litterære utopier. Den græske filosof Platon er den første, der leverer en systematisk beskrivelse af idealstaten, idet den omhandler alle hverdagslivets aspekter samt religion og filosofi. Platons vision er en stat uden forandringer, en statisk stat. Den er sammensat af tre klasser, hver med sin bestemte funktion, og hver klasse skal udføre sine opgaver til gavn for helheden, staten. De tre klasser er lederne (filosofferne), krigerne (soldater og funktionærer) samt arbejderne og bønderne. Platon skitserer således en stat, hvor alt og alle har en nøje defineret plads i arbejdsdelingen.

I begyndelsen af renæssancen – 1500-tallet – fandtes der i Europa en lille lærd, intellektuel elite, der blev betydelige repræsentanter for *humanismen*. Den er en nyorientering i europæisk åndsliv, som – i modstrid med den dogmatiske katolske kirke – søgte et nyt ideal: personlighedens frie udfoldelse og en kultur på et rent menneskeligt grundlag. Bredt kan man sige, at humanismen er en livsanskuelse præget af harmoni, helhedsforståelse og medmenneskelighed, byggende på en samfundsbegrundet moral. Thomas More er, sammen med vennen Erasmus af Rotterdam, blandt de betydeligste repræsentanter for humanismen. Mores

Utopia (1516) »Om den bedste statsforfatning og om den nye ø UTOPIA« består af to dele. 1. del rummer voldsomme angreb på det aktuelle, faktiske engelske samfund, især dets forvaltning af retfærdighed og straf. I 2. del beretter fortælleren, den portugisiske sømand Raphael Hythlodæus, i en lang monolog om det nye »urkommunistiske« samfund, som han har besøgt på en rejse. Ideallandet har tre etiske principper: alle er lige, der skal udøves kærlighed og humanitet, og det nyttige skal være fremherskende. Men dette dydens idealland fremstår ikke helt så éntydigt. Utopia er osse landet med dobbeltmoral og fornuftens tyranni. Og således viser den første store, europæiske utopiske roman en institutionaliseret euforisk lykketilstand, samtidig med magtens og autoritetens problem, der er ikke langt fra den ideelle medbestemmelse til den faktiske umyndiggørelse.

Ludvig Holberg skrev, ligesom More, sin utopiske rejseroman *Niels Klim* (1741) på datidens intellektuelle sprog latin. I den indgår samtidens oplysningsfilosofi, statsteorier, pædagogik, retspleje m.m. – den er altså en slags kultursyntese med en didaktisk grundholdning. Niels Klim styrter gennem et hul ned i jordens indre, hvor han lander på planeten Nazar, hvis hovedstad er Potu (læs navnet bagfra), og hvis indbyggere er træer. Ved at vende alt på hovedet, får Holberg således kritiseret samtidens intolerance, fanatisme og fordomme. I oplysnings-tiden talte man om det naturlige lys (fornuften), den naturlige religion (deismen) og om naturretten, som bl.a.

hævede, at alle er født lige og rummer en fornufts kærne bag skallen. Det er denne filosofiske optimisme, som beskrives i Potu-afsnittene.

Eventyr og socialisme

Utopierne bevæger sig i to retninger i 1800-tallet. Den ene er den romantiske drøm om og længsel efter en tabt, organisk sammenhæng mellem menneske, bevidsthed, natur, sprog og virkelighed. Den anden retning er socialutopisk, forankret i troen på mulige sociale omvæltninger.

Den franske 1789-revolutions ideer om frihed, lighed og broderskab viste sig hurtigt kun at blive til fordel for borgerskabet. Derfor fremkom en række utopisk-socialistiske skrifter, hvis mål ikke blot var politisk og social, men osse personlig frihed – herunder ligestilling mellem kønnene. Nogle af de konkrete, visionære forhåbninger om frigørelse fra samtidens begrænsninger og magtforhold opstår inden for byplanlægningen. I England byggedes idealbyer, og i Frankrig udviklede Charles Fourier sine ideer om stamfællesskaber (storkollektiver). Marx og Engels rettede en voldsom kritik mod de utopiske socialister (i Danmark D. Fr. Spichmann, Dr. Dampé, Fr. Dreier og Chr. Hviid Bredahl). De betragtede deres visioner som »fremtidsmusik spillet på et barns trompet«. For dem gjaldt, hvad Marx skriver i sine *Teser om Feuerbach*: »Filosofferne har kun fortolket verden forskelligt, men hvad det kommer an på er at forandre den«.

Anderledes, kunstneriske utopier finder vi i slutningen af 1800-tallet. I Danmark består Sophus Claussens radikale utopi i at forholdet mellem *lyst* (det personlige, drifterne) og *realiteter* (det offentlige, arbejde) ikke nødvendigvis er konfliktfyldt. En sådan utopi er hans *Ekbátana*-digt, som er et tematisk forløb om drømmens, kærlighedens og kunstens ret over for hverdagen. Selv om kærligheden og den kunstneriske skaberkraft er kortvarig og smertelig, er den individets egentlige eksistensberettigelse.

Fagre nye verden

Efter 1900 skifter vægten fra utopier til dystopier. Vræng- og skrækbilleder af staten dominerer nu genren. Politisk set er perioden præget af ustabilitet med to verdenskrige og konfrontationer mellem yderligtgående ideologiske systemer: kommunismen på den ene side og fascismen og nazismen på den anden.

Den russiske forfatter Jevgenij Samjatsins dystopiske roman *Vi* (1920) beskriver indbyggerne i et fremtidssamfund, som lever bag en tyk mur af uigennemtrængeligt glas i en storby af glas. Denne metropolis regeres af »Velgøreren«, hvis mål er *entropien*, der »skaber salig ro, lykkelig ligevægt«. Men jeg-fortælleren *D-503* får pludselig personlige anfægtelser i denne nye fagre, teknologiske verden, indtil han til sidst får bortopere-ret fantasien.

Et fællestræk for Samjatsins og de følgende dystopier (Huxleys *Fagre nye verden*, Capeks *Krigen mod salamanderne*, Boyes *Kallocaïn* og Orwells *Kammerat Napoleon* er statens mål: orden, kontrol, konformisme og undertrykkelse. Men de totalitære staters ufrihed skyldes ikke altid fysisk vold. I Huxleys roman hersker staten »ved hjælp af hjernen og ikke med den knyttede næve. Der er jo for eksempel forbrugstvungen«. Orwell sætter sagen på spidsen når han i 1984 skriver: »Partiet ønsker magten udelukkende for sin egen skyld. Vi er ikke interesserede i andres velfærd; vi er udelukkende interesserede i magt. Ikke rigdom eller luksus eller et langt liv eller lykke; men kun magt, uindskrænket magt.«

Se dagens lys

Efter 2. verdenskrig fortsætter de dystopiske forestillinger om mennesket i ubalance med sine omgivelser i en ufornuftig social orden. Orwell skriver i 1984: »Hvis du vil have et billede af fremtiden, så forestil dig en støvle, der tramper på et menneskes ansigt i evighed«. Det er nu den kolde krig, angsten for atombomben og

den kommercielle kulturindustri, der er på dagsordenen.

I Ray Bradburys Sf-roman *Fahrenheit 451* flygter hovedpersonen ud i skovene omkring en storby – bort fra en verden, der brænder de bøger der rummer indsigt, hukommelse, erkendelse. Wm. Golding viser i *Fluernes herre* et demokratisk samfunds forvandling til en voldsdyrkende, autoritær og primitiv krigerstamme. Harry Martinson skaber med *Aniara* en syntese af humanistens og naturvidenskabsmandens adskilte verdener, en sammenfatning af 50ernes splittelse mellem håb og angst.

Et stortilet forsøg på en moderne skabelsesberetning med indbyggede utopiske træk er Inger Christensens store digtsamling *Det* (1969), hvor »det« både er »det hele«: sproget, verden, samfundet, og et ord, et demonstrativt pronomen.

Med ungdoms- og studenteroprøret i 1960'erne dukker der en ny utopitænkning op mod det kapitalistiske system og velfærdsstatens forbrugersisme. I en række græsrodsbevægelser opstilles et idealsamfund omkring menneskelighed, tolerance, decentralisering og solidaritet. Med oplevelsesformer, livssammenhænge og adfærdsmønstre, som ikke er opsplittet i forskellige sfærer. Et udtryk herfor er Henning Kløvedal Prins og Ebbe Kløvedal Reichs *Langelands-manifestet*, et andet Sven Holms skabelonroman *Min elskede*.

En række feministiske utopier kommer til i 70'erne. Her er ofte tale om særlige kvindelige idealsamfund, koblet med angsten for atomkraft, forurening og ressourcespild. Nogle af dem er dynamiske, viser individer og samfund i bevægelse, som en proces med indbyggede konflikter. Det gælder Ursula le Guin, Joanna Russ, Marge Piercy og Margaret Atwood. De bedste af dem handler om at integrere de kvindelige værdier (kærlighed, samhørighed med naturen og mere anarkistiske samfundsformer) med de mandlige (ini-

Slaffenland, 1567. Pieter Brueghel d. æ.

ativ og handling) altså et forsøg på at skabe det hele menneske.

1980ernes lyrikere tematiserer både utopierne og dystopierne. For dem handler det knap så meget om at blive lykkelige som om at affinde sig med afmægtigheden. Men over for det gennemkommercialiserede, udsigtsløse og institutionaliserede samfund sættes drømmen, rusen, natten. Således i Michael Strunges digt *Natmaskinen*. »Vi har hud af den sarteste drøm/og hjerter der lyser mere end neon.«

I Østlandene har der i dette århundrede været en solid utopisk og dystopisk tradition. Forfattere som St. Heym, Chr. Hein, Sarah Kirsch og G. de Bruyn retter satiriske udfald mod det folkedemokratiske idealsamfund (tidligere Østtyskland), og den måske betydeligste Christa Wolf skriver: »Digtningen er beslægtet med utopiens væsen, hvilket betyder, at den har en smertelig tilbøjelighed for det absolute. Menneskenes flertal udholder ikke den højt proklamerede utilfreds-

hed med det reducerede liv, som de selv må affinde sig med.«

Heroverfor står Villy Sørensen, der i et interview siger: »Selv er jeg faktisk noget skeptisk over for den utopiske genre. Vel at mærke som digterisk genre. Kunst er en erkendelsesform, og den egner sig ikke til utopisk brug, fordi kunst er noget helt andet end ønskeforestillinger.«

Indsigt og udsyn

Om Wolf eller Sørensen har ret får være. Der kan anføres gode argumenter for begge synspunkter. Men spændvidden i den utopiske *tænkning* er stor, osse i de litterære værker. I den ene ende det konkrete, hverdagslige (f. eks. Benny Andersens »Livet er ikke det værste man har«), og i den anden ende det kosmiske (f. eks. den argentinske forfatter Jorge Luis Borges' novelle *Alef*, hvori der tales om »det ufattelige univers«). Begge yderpunkter kan være grænsesprængende ...

Den utopiske tanke er historisk og altid aktuel. Den nyligt afgåede Konservative (og Venstre-) regering oprettede på et tidspunkt en »tænk tank« – der ikke fik synlige visionære resultater. Man kan kun håbe, at den nye regering seriøst dvs. både kort- og langsigtet – overvejer forholdet mellem dagdrøm, realisering og alternativ. Hvilke(t) dansk(e) parti(er) har overhovedet »en enhed af drøm og proceskundskab« på dagsordenen (Bloch)?«

Fremtiden har et gammelt hjerte, så lad en moderne sangskriver, i hvis samlede projekt der kan spores en utopisk dimension, få det sidste ord – John Lennons *Imagine*:

Imagine all the people
Sharing all the world

You may say I'm a dreamer
But I'm not the only one
I hope someday you'll join us
And the world will be as one

Otte utopiske temaer:

SLARAFFENLAND

Billede: Pieter Breughel d. æ. (Slaraffenland, 1567).

Billedtekst: Slaraffenland er et eventyrligt lykkeland, hvor ingen behøver at arbejde. Duerne flyver stegte ind i munden, pølserne vokser på gærden, dovenskab er en dyd og flid en last. Citat fra Chr. Winthers Flugten til Amerika, 1835 (str. 13-17).

TRYLLELANDET

Billede:

Hieronymus Bosch (Lysternes have, o. 1500 – Paradis-delen).

Billedtekst: Tryllelandet er drømmen om og længslen efter det gode og fuldkomne liv. Dette ideale sted er oftest spændt op mod hverdagens realiteter. Citat fra Johs. V. Jensens Columbus, Digte 1906 (str. 6-7).

ATLANTIS

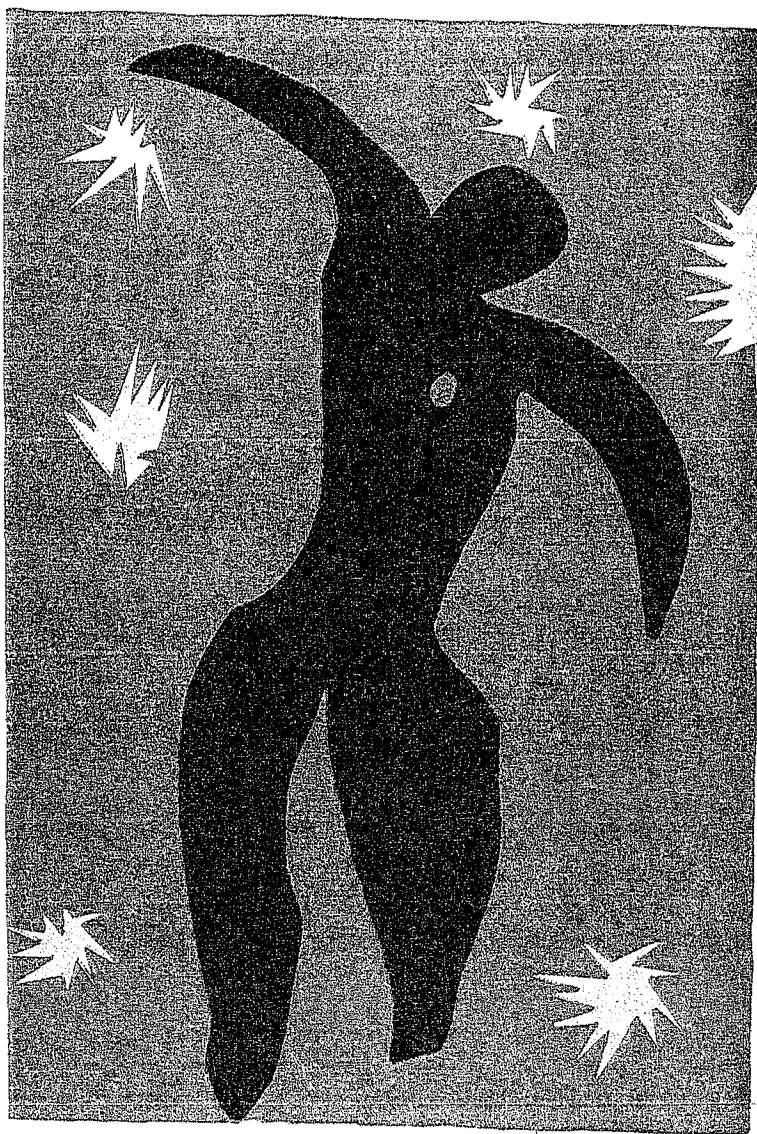
Billede: E.P. Jacobs (Gåden om Atlantis, 1981)

Billedtekst: Atlantis var en rig og frugtbar ø, langt ude mod vest i Atlanterhavet. Det var et paradis og et mægtigt rige med en højt udviklet befolkning. Men da luksus, vellevnede og uretfærdighed bredte sig, blev øen på en dag og nat ødelagt af jordskælv, ildebrand, vulkanudbrud og flodbølger. Atlantis sank i havet og blev aldrig siden set. Myten om vidunderlandet, som lever videre under vandet, har haft en stærk tiltrækningskraft på kunstnere gennem tiderne. Citat fra Tom Kristensens Landet Atlantis, 1920 (str. 3).

DET UNDERSTE LAND

Billede: Sonja Ferlov Mancoba (Uden titel, 1935-36)

Billedtekst: Det underste land, landet som er, eller ikke er en variant af *Intetsteds*. Tekster og billeder herom kan være vandringer ned i underbevidstheden, inspireret af den østrigske psykoanalytiker Sigmund Freuds ideer og tanker. Eller de kan være afsøgninger af et socialt eller politisk Utopia,

Ikaros, 1947. Henri Matisse

som måske kunne tænkes. Citat fra Michael Strunges Det kommende, Livets hastighed. 1978 (De sidste linjer).

IKAROS

Billede: Henri Matisse (Ikaros, Jazz, 1947).

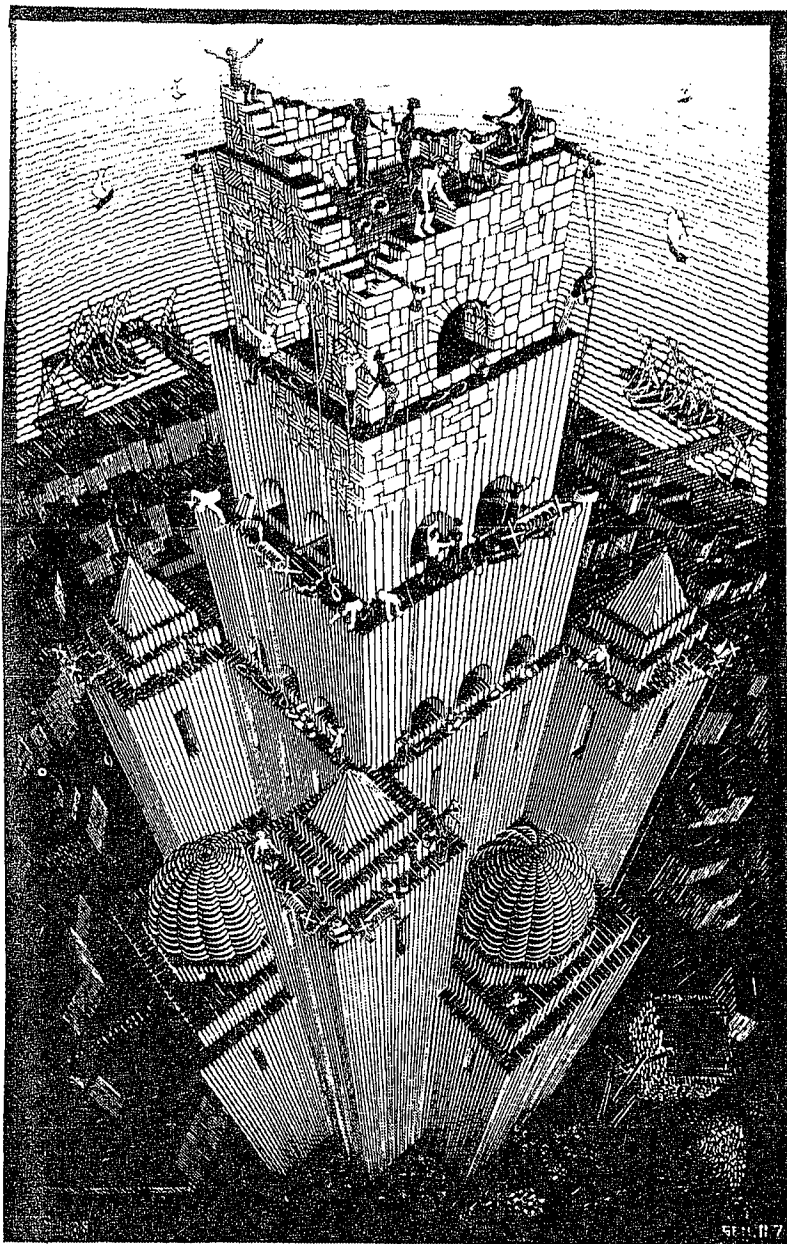
Billedtekst: Ikaros' far, Dædalus, konstruerede to sæt vinger af fjer, fastgjort med voks, og instruerede Ikaros om hverken at flyve for højt mod solen eller for lavt mod havet. Men i sit overmod fløj Ikaros for tæt på solen, der brændte vingerne af kroppen på ham, og han styrtede i

havet og druknede. Citat fra Klaus Riffbjergs John Trantum, Amagerdigte, 1965 (str. 8-9).

BABELSTÅRNET

Billede: M.C. Escher (Babelstårnet, 1928).

Billedtekst: Myten om Babelstårnet går tilbage til Bibelen, og handler om umoral og forvirring i oldtidsbyen Babylon. Oprindeligt dannede menneskene et samfund, og som udtryk for deres magt byggede de et himmelstræbende tårn. De troede, at deres styrke og kraft var uendelig, men Gud straffede dem ved at lade dem tale

Babelstårnet. M.C.Escher. 1928

forskellige sprog, så de ikke kunne kommunikere med hinanden, og Babelstårnet styrtede sammen. Citat fra Benny Andersens Babelstårnet, Personlige papirer, 1974.

TITANIC

Billede: Cover til Mikael Wiehe och Kabaréorkestern.

Billedtekst: Kæmpedamperen *Titanics* forlis blev fortolket ikke blot som et forlis, men osse som forliset af hele

det 19. århundredes tro på fremskridtet, dets kulturoptimisme. Et billede på det borgerlige samfunds undergang. Citat fra lærn Pjøs Skillingsviser – en antologi, 1974.

METROPOLIS/MEGALOPOLIS/STORBYEN

Billede: Paul Citröen (Metropolis, 1923).

Billedtekst: Urbaniteten eller storbytilværelsen er efterhånden mere blevet en oplevelses- og erfaringsform end

et sted. Byen er blevet et alment vilkår, en tilstand, snarere end en konkret-fysisk realitet. De moderne metropoler er sammenstimlingens rum, kollektiv fascination og individuel anonymitet, ensomhed og angst. Citat fra Inger Christensens *Det*, 1967.

»Slaraffenland«

Christian Winther: Af »Flugten til Amerika«

Med Sølv er Hestens Hov beskoet
Og Vognens Hjul beslaaet;
Guldet det ligger dig for din Fod,
Du bukker dig kun for at faa 'et.

Confectrosiner og Mandler der groe,
I store Duske de hænge
Paa Træerne sammen, to og to,
Og koste slet ingen Penge.

Brystsukkre du som Tvebakker seer,
Som Rugbrød Chocolate,
Med Sukkerkugler det hagler og sneer,
Og regner med Limonade.

Og Frihed har man endnu dertil
Fra Morgen til Aftens Ende,
Man spytter paa Gulvet, hvor man vil,
Og lader Cigarerne Brænde.

Man gynger den hele udslagne Dag
I deilige Vuggestole.
Og det kommer an paa Hvers Behag,
Om han gider gaaet i Skole!

Nogle Digte, 1835

Jørgen Sonne

Ô Pays de Cockagne!

Slaraffenland, du gode land,
hver torsdag dér er fastelavn,
af sådan dage er dets år -

det regner ned med frugt i mund,
med østers, snes på snes på fad,
og bekkasin, så mør som dugg,

og fisken svømmer i smeltet smør
med floder af den spanske vin,
så sødt som nygift kones kys.

Eroterne, 1977

(»Tryllelandet«)

Johs. V. Jensen: Af »Columbus«

Og Solen daler den tredje Dag
i den golve Sø,
da stiger i Solnedgangens Ild
en palmegrøn Ø.
Og det er Landet, Christofer Columbus!
Men medens de kalder ham Verdensbefrier
og græder af Fryd, er Columbus
den eneste Mand der tier.

For da han fandt den frelsende Ø,
forgik hans Drøm.
Der skød sig en Verden imellem ham
og den yderste Strøm.

Tilbagevender og Havomfavner!
Da steg den Forlængsel, da bar dit Hjærte
som Bølgens vandrende Byrde
den evige Verdenssmærte!

Digte 1906, 1906

(»Atlantis«)

Tom Kristensen: Af »Landet Atlantis«

Hør, hvor han brøler om Landet Atlantis,
om Ungdom, om Kraft og om aldrig at vige,
at først gennem Landet Atlantis
naar vi til Skønhedens Rige.

Skøn som en sønderskudt Banegaard er
vor Ungdom, vor Kraft, vore vilde Idéer,
skøn som Revolverens isgrønne Stjerne,
der fødes i Nuet med smældende Véer
paa Ruden i Revolutionens
skingrende Glasklæng-Caféer.

Fribytterdrømme, 1920

(»Det underste land«)

Michael Strunge: af »Det kommen-
de«

Det kommende
er sejren og visdommen
vundet ved barnets sang
om blomstens elektriske bølgesignal.
Det kommende
er det nye/gamle
det fremmede/selvfolgelige/kendte
erkendelsen af heleets sammenhæng
fundet i venskab og ord
mellem stjerner og folk fra verden

Livets hastighed, 1978

(»Ilkaros«)

Klaus Rifbjerg: Af »John Tranum«

Senere kom John Tranum hjem
og foretog en række spring
med forsinket udløsning
for sine landsmænd.

En dag startede han fra Kastrup
for at hoppe ud over
sin barndomsegn ved Ringsted
fra usædvanlig højde.

Militærmaskinens pilot
mærkede at der var noget galt.
Han ville gøre tegn til Tranum,
men han var allerede død.
Amagerdigte, 1965

(»Babelstårnet«)

Benny Andersen

Babelstårnet

Kafka og Dostojevski
som vred min ungdom af led og lave
tør jeg endnu ikke læse igen.
Også Edith Södergran må vente lidt
med det lysner snart for Sophus Claussen.
Blicher og gamle Andersen,
jer er jeg nu vendt tilbage til,
og læser med nye halvgamle øjne,
fatter hvor virkelig fiktionen er
i forhold til virkeligheden.
Og så alle dem, jeg gik udenom,
fordi jeg følte at tidspunktet ikke
var det rette for mig endnu
(og senere blev det måske forpasset)
plus alle de nye bøger
som fører til nye bøger
du store kineser!
Hvorfor blir jeg selv ved med
at genopbygge Babelstårnet af bøger?
Dels for at blive læst.
Dels for at skrive mig frem til
hvad jeg nu tør læse.

Personlige papirer, 1974

(»Titanic«)

Anonym

En sørgelig Vise om Verdens største
Dampskib »Titanic«s Undergang den
14. April 1912, ved hvilken 1635
Mennesker fandt deres død i Atlanter-
havet. Med Beretning. København.
Forlagsboghandelen, Vingaardstræ-
de 18. Forlagets Bogtrykkeri. Mel.:
Jens Vejmand.

1

Hist paa Atlanterhavet
»Titanic« nu som Vrag
I Dybet er begravet,
Helt sikker er den Sag.
Skønt Vejret det var stille
Og Himlen klar og Blaa,
Gik det dog Skibet ilde;
Man kan det knapt forstaa.

2

De paa et Isbjerg stødte,
En Isblok kæmpestor,
Man i Atlanten mødte,
Mens Skibet fremad foer
Med al den Kraft, det ejed',
For en Record at slaa;
Men Blokken væk det fejed',
Snart det paa Bunden laa.

3

Det største Skib, man kendte
Paa denne vide Jord,
Sin første Rejse endte
Ej med: »Alt vel ombord«.
Man forud ikke vidste,
Det blev, da det tog ud,
Den første og den sidste,
Det kendte ene Gud.

4

Ja, mangt et Sted paa Jorden,
I rigt som fattigt Hjem,
Vil Slaget lig en Torden
Faa mange Taarer frem.
Man under Livets Trykken,
Langt over vilden Hav,
Jo rejser efter Lykken,
Og Lykken bli'er ens Grav.

(»Metropolis«/»Megalopolis«/ »Storbyen«)

Inger Christensen: Af Handlingen,
symmetrier 8

Et samfund kan være så stenet
At alt er en eneste blok
Og indbyggermassen så benet
At livet er gået i chok

Og hjertet er helt i skygge
Og hjertet er næsten hørt op
Til nogen begynder at bygge
En by der er blød som en krop

Det, 1967